

ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЧАСТИНИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС

Угода про асоціацію України з Європейським Союзом не є самоціллю, її підписання саме по собі не є запорукою успіху. Україна здатна отримати значні вигоди від Угоди про асоціацію (УА) лише у разі її виконання. Можна виділити п'ять ключових сфер, які є визначальними для імплементації економічної частини УА:

- безпека харчових продуктів;
- митне законодавство;
- технічне регулювання та стандартизація продукції;
- відкрита конкуренція (антимонопольне законодавство);
- реформа державних закупівель.

Безпека харчових продуктів. Головна проблема цієї галузі в Україні – відсутність ефективної системи забезпечення безпеки продуктів, яка б контролювала продукт від постачальника сировини до місця продажу готового продукту. Також в Україні складна бюрократична система отримання дозволів на виробництво харчових продуктів (в середньому 6 дозволів на 1 продукт; середня тривалість оформлення документів 90 днів на 1 продукт).

ЄС застосовує дуже жорсткі вимоги щодо безпечності продуктів, щоб звести до мінімуму можливі випадки харчових отруєнь. Угода дає можливість українським виробникам вийти на ринок ЄС. Проте для цього Україна зобов'язана адаптувати європейські стандарти та прийняти кілька законів, які запровадять європейську систему контролю безпечності продуктів. Щоб наша продукція вийшла на ринки Європи, потрібно, перш за все, прийняти закон про безпечність харчових продуктів. В цьому законі повинно бути передбачено: запровадження системи ХАССП; усунення надмірного контролю; скорочення кількості дозвільних документів.

Митне законодавство. Зі створенням Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС на митницю буде покладено принципово нові завдання. Митна служба має створити всі умови для безперешкодного проходження українських товарів в ЄС та європейських товарів в Україну. Очевидно, що після ратифікації Угоди про асоціацію на ринок Євросоюзу виходитиме все більше українських експортерів. Митниця має бути готова і до цього потоку, і до нових завдань, які в неї з'являться.

Після того, як почне діяти економічна частина Угоди про асоціацію, саме українська митниця буде відповідальною за те, чи зможуть українські експортери торгувати в режимі "вільної торгівлі", тобто без додаткових зборів з боку ЄС.

Митниця стане органом, відповідальним за видачу сертифікатів походження EUR.1, які мають підтвердити, що продукт дійсно є українського виробництва, а не імпортного. Адже лише за цієї умови товар може претендувати на безмитну торгівлю з ЄС.

Цей процес не має нічого спільного з перетином кордону, це – принципово нова функція.

Митний контроль зможе стати швидким та ефективним лише у випадку, якщо Україна нарешті запровадить європейську практику митного пост-аудиту: коли під час проходження товару через митний кордон здійснюватиметься мінімально необхідний огляд товару, а детальна перевірка відбуватиметься вже після того, як товар випущено у вільний обіг.

Ще одне складне питання, над яким потрібно буде працювати нашій митниці – це запровадження в Україні процедур контролю товарів (митного, санітарного, екологічного тощо) за принципом "єдиного вікна" та удосконалення порядку вирішення спірних питань. Процедура "єдиного вікна" передбачає, що імпортер має звернутися до державного службовця та подати документи один раз і в одному місці, а держава (в особі такого службовця) має організувати здійснення контролю іншими прикордонними службами. В українських реаліях "єдине вікно" перетворилося на єдину кімнату, в якій сидять представники всіх органів, до кожного з яких імпортер звертається самостійно.

Найбільш парадоксальним є те, що українське митне законодавство відповідає європейським вимогам, але чомусь добрі європейські принципи значно деформуються на українських теренах, а європейські норми не працюють. Тобто в митній сфері – на відміну від тих, які ми зараз розглядаємо – потрібно змінювати перш за все не законодавство, а ідеологію роботи держави.

Технічне регулювання та стандартизація продукції. Для того щоб українські виробники мали нові можливості на європейських ринках необхідно докорінно змінити системи технічного регулювання та стандартизації продукції за європейським зразком.

В Україні до сих пір стандартизація – це прерогатива держави. Окрім того, у нас досі діє обов'язковий характер стандартів. Це є неймовірним атавізмом з погляду сучасної промисловості в усіх розвинених країнах (а не лише в Євросоюзі).

В ЄС у розробленні стандартів, які загалом мають добровільний характер, беруть участь всі зацікавлені сторони, а держава визначає обов'язковими лише засадничі параметри безпечності. Організації зі стандартизації CEN (Європейський Комітет зі Стандартизації) та CENELEC (Європейський Комітет з Електротехнічної Стандартизації) розробляють стандарти, спрямовані на досягнення цих вимог. Виробник має право працювати за своїми стандартами, якщо доведе безпечність своєї продукції.

Тому для України значним проривом стало ухвалення у квітні та червні 2014 року трьох законів у сфері технічного регулювання, які вносять в неї більше прозорості та зрозумілості. Їх прийняття було кроком для виконання Угоди про асоціацію. В результаті зменшився перелік дозвільних документів для бізнесу та відбулося зближення з європейською системою метрології.

Окреме важливе місце посідає закон про стандартизацію, який законодавчо закріплює добровільну природу національних стандартів за чітко визначеними винятками та передає функції національного органу зі стандартизації від органу влади – державному підприємству.

Завданням на найближчий час для України залишається ухвалення закону про технічні регламенти та оцінку відповідності, що в свою чергу забезпечить виконання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів з ЄС (угода ACCA). Без підписання такого документу вже найближчим часом буде неможливий безперешкодний вихід виробників з України на європейський ринок.

Відкрита конкуренція (антимонопольне законодавство). Україні необхідно зробити більш чіткими правила конкурентної політики. У нас давно поширена практика накладання необґрунтованих штрафів на українські компанії, коли ніхто не розуміє, а ні принципів їх накладення, а ні розмірів. Звісно, це значно погіршує умови ведення бізнесу.

Слід зауважити, що йдеться не про створення ідеальних умов ведення бізнесу – такого не буває. Йдеться про те, що дотримання і виконання домовленостей УА може вирівняти наші шанси на використання переваг Спільного ринку ЄС.

З українського боку вирішальною є роль арбітра – Антимонопольного комітету України (АМКУ) та дотримання правил гри всіма учасниками. Україна має негайно – всюди, де це можливо – ще до набрання чинності УА розпочати виконання таких кроків:

- контролюючий орган має оформлювати штрафи у зрозумілому вигляді та враховувати як обтяжуючі, так і полегшуючі складові під час розгляду кожної справи;
- надважливим є оприлюднення всіх рішень, хоча б за зразком судової практики, щоб підприємці могли розуміти логічний взаємозв'язок складових в ухвалених рішеннях АМКУ;
- бізнес потребує збільшення показників річного обороту компаній, які звертаються до АМКУ за дозволом на злиття, а також скорочення терміну та спрощення процедури погодження тих угод, які не впливають на стан конкуренції в Україні.

Але АМКУ не здатен здійснити таке реформування самостійно. За час існування він мав таку можливість, але не скористався нею протягом багатьох років. Тому тепер зміни доцільно закріпити на рівні національного законодавства.

Державні закупівлі. Це завдання в рамках виконання Угоди є одним із найскладніших, адже нині в цій сфері є безліч питань щодо прозорості, доцільності витрачання державних та комунальних коштів, а також бюрократизації процедур.

Ринок держзакупівель в ЄС (відповідно до встановлених норм) складає приблизно 500 млрд євро та є одним з найбільш ефективних та прозорих у світі. Обсяг українського ринку також шалений за обсягом – приблизно 400 млрд грн. Однак він, на відміну від європейського, залишається непрозорим та складним навіть для національних підприємств.

ЄС проводить безперервну роботу з надання більшої гнучкості та прозорості законодавчим положенням та процедурам держзакупівель. Угода про асоціацію містить окрему главу та спеціальний додаток, які присвячені адаптації українських норм до європейських. План виконання Угоди, який ближчим часом має ухвалити українська сторона, включатиме покроковий опис вимог, необхідних для взаємного відкриття ринків України та ЄС у сфері держзакупівель.

Але потрібне не лише ухвалення нових законів. Необхідно створити незалежні інституції, визначити вимоги до прозорості процедур та фінансових порогів, тощо. Перетворення національного ринку держзакупівель на конкурентний має стати справжньою революцією. Для здійснення такої революції Україні потрібно підготувати фахівців саме у сфері держзакупівель, як це має місце в ЄС.

Тому головним завданням для України наразі лишається виконання ухвалених законодавчих норм та директив ЄС у сфері держзакупівель. А план дій щодо виконання Угоди повинен відігравати роль дороговказу, що не дозволить відхилитися від обраного курсу.

Ці сфери – найважливіші для того, щоб українське суспільство та бізнес адаптувались, до європейських стандартів та визначили яка їхня відмінність з нашими і що потрібно зробити, щоб подолати цю різницю, та вийти на європейські ринки.